

4. Які храм у Грэцыі быў самым знакамітым? Чым гэта можна растлумачыць? 5. Якім чынам людзі спрабавалі ўстанавіць сувязь з багамі? Што здалася вам незвычайным у шанаванні грэчаскіх багоў?

Стварыце «візітныя карткі» грэчаскіх багоў і міфічных істот. З аднаго боку змясціце відарыс, з іншага — кароткую інфармацыю (якія сілы ўвасаблялі, сімвалы і атрыбуты). Прапануйце аднакласнікам гульню «Угадай-ка!».

ХРАМ ЗЕЎСА Ў АЛІМПІІ

У V ст. да н. э. пасля пераможнага завяршэння грэка-персідскіх войнаў архітэктар Лібон узвёў у горадзе Алімпіа велічны храм Зеўса Алімпійскага. Статую Зеўса было даручана стварыць знакамітаму скульптару Фідзію. Аснова статуі выраблена з дрэва. Адкрытыя ўчасткі цела пакрыты пласцінамі са слановай косткі. Адзенне зроблена з лістоў золата. Статуя вышыняй 14 м здавалася жывой.

*Якія з сямі цудаў свету вам ужо вядомыя?
Дзе яны знаходзіліся?*

§ 12. Старажытнагрэчаская школа і навуковыя веды

1. Дзе і калі быў створаны першы алфавіт? 2. Назавіце найбольш значныя навуковыя дасягненні народаў Старажытнага Усходу.

«Толькі дзякуючы адукацыі чалавек становіцца самай выдатнай і самай боскай з істот, невук жа — самае дзікае з усіх стварэнняў, што існавала на Зямлі», — лічыў старажытнагрэчаскі мысліцель Платон. Чаму і як вучылі дзяцей грэкі? Якое пісьменства выкарыстоўвалі? Які ўклад у сусветную культуру ўнеслі старажытнагрэчаскія вучоныя?

1. Пісьменства і школа. Пісьменства на аснове алфавіта ўзнікае ў Грэцыі толькі ў VIII ст. да н. э. Алфавіт складаўся з літар, якія абазначалі асобныя гукі. Шмат якія літары і сам прынцып запісу жывой мовы былі ўзяты ў фінікійцаў. Першую літару фінікійскага алфавіта «алеф» грэкі назвалі «альфа»,

Αα альфа	Ββ бэта	Γγ гама	Δδ дэльта	Εε э псілан	Ζζ дзэта	Ηη эта	Θθ тэта
Ιι ёта	Κκ капа	Λλ лямбда	Μμ мі	Νν ні	Ξξ ксі	Οο а мікрон	Ππ пі
Ρρ ро	Σσ сігма	Ττ таў	Υυ і псілан	Φφ фі	Χχ хі	Ψψ псі	Ωω а мега

▲ Грэчаскі алфавіт і надпіс на камені

✓ Якія літары беларусага пісьменства запазычаны ў грэкаў?

на пісьме яна абазначала гук «а». Другую літару — «бэт» — грэкі назвалі «бэта». Яна стала абазначаць гук «б». Адсюль і паходзіць слова алфавіт. Галоўных адрозненняў грэчаскага алфавіта і пісьма ад фінікійскага было два. Па-першае, грэкі стварылі асобныя літары для галосных, а ў фінікійцаў для галосных на пісьме сваіх літар не было. Па-другое, фінікійцы пісалі справа налева, а грэкі злева направа. Менавіта грэчаскім алфавітам і былі запісаны ўсе вядомыя нам творы старажытных грэкаў.

У Старажытнай Грэцыі пісьменных людзей было не вельмі шмат. Вучоба каштавала дорага і адбірала шмат часу. Таму вучыцца чытанню і пісьму маглі дазволіць сабе толькі багатыя людзі. Школ было няшмат, і вучыліся ў іх толькі хлопчыкі. Навучанне пачыналася з сямі гадоў з вывучэння чытання і пісьма. Пісалі металічнай палачкай на дошчачках, пакрытых воскам. Палачка для пісьма называлася *стылас*. Пасля навучання

с. 237–240

Старажытнагрэчаская школа. ▶

Фрагмент малюнка на вазе

✓ У цэнтры — настаўнік з дошчачкай для пісьма і стыласам.

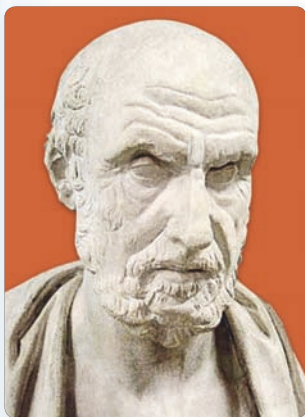
Як вы думаеце, чаму выхаванне хлопчыкаў лічылася дзяржаўнай справай, а дзяўчынак — сямейнай?

грамаце выкладалі тры прадметы: славеснасць, музыку і гімнастыку. Мэта навучання заключалася ў тым, каб вучні ведалі шмат вершаў, пры-

гожыя прамовы маглі дэкламаваць на памяць, былі моцнымі і ўмелі іграць на музычных інструментах.

2. Навуковыя веды. Заснавальнікам грэчаскай навукі лічыцца **Фалес** з Мілета. Яго імя стала сімвалам мудрасці. Фалес зрабіў адкрыцці ў астраноміі, матэматыцы, фізіцы.

Згодна з легендай, калі Фалес быў у Егіпце, ён уразіў фараона тым, што здолеў дакладна вызначыць вышыню піраміды. Вучоны дачакаўся моманту, калі даўжыня ценю палкі стала роўнай яе вышыні, і тады вымераў даўжыню ценю піраміды.

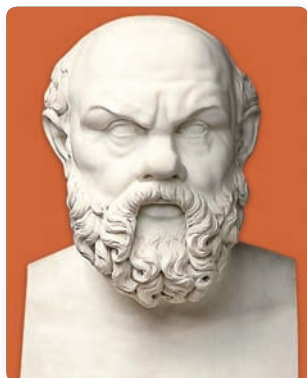
▲ «Бацька медыцыны»
Гіпакрат

Вялікі ўклад у матэматыку ўнёс **Піфагор** з вострава Самас. Яму прыпісваюць стварэнне табліцы множання. Адным з заснавальнікаў механікі стаў жыхар грэчаскіх Сіракуз **Архімэд**.

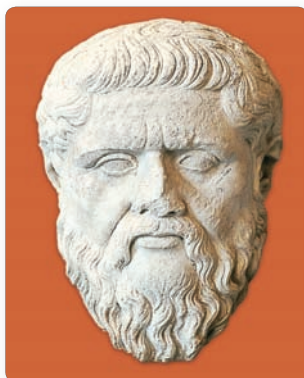
Выдатным вучоным, якога лічаць заснавальнікам еўрапейскай медыцыны, быў **Гіпакрат**. Да гэтага часу ўрачы прыносяць клятву Гіпакрата, асновай якой з'яўляецца абавязацельства дапамагаць хвораму і не шкодзіць яму.

Вядомы вучоны **Эратасфэн** першым дастаткова дакладна вылічыў памеры Зямлі. «Бацькам гісторыі» лічаць **Герадота**. У працы «Гісторыя» ён апісаў грэка-персідскія войны і адносіны грэкаў з народамі Усходу.

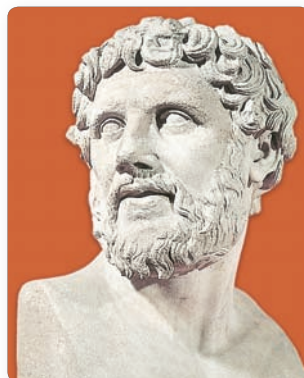
3. Грэчаскія філосафы. Асаблівае месца ў гісторыі Старажытнай Грэцыі займае **філасофія**, што ў перакладзе азначае «любоў да мудрасці». Шматлікія яе прадстаўнікі сталі

▲ Сакрат

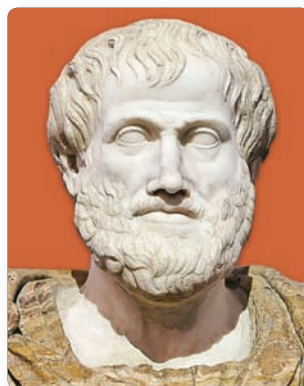
▲ Платон

▲ Дэмакрыт

сімваламі еўрапейскай думкі і вучонасці. **Сакра́т** вучыў, што чалавек павінен жыць па законах дабра і справядлівасці. Вучань Сакрата **Платон** стварыў школу для дарослых — «Акадэмію» і спрабаваў растлумачыць будову свету.

Дэмакры́т лічыў, што знішчыць зло і няшчасці можна шляхам набыцця ведаў. Заснавальнік школы пад назвай «Ліцэй», настаўнік Аляксандра Македонскага **Арыстоце́ль** з'яўляецца адным са стваральнікаў асноў сучасных навуковых ведаў.

▲ Арыстоце́ль

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ *Старажытныя грэкі стварылі алфавіт на аснове фінікійскага пісьма. Ад грэчаскага алфавіта паходзяць шматлікія алфавіты сучаснасці.* ♦ *Грэкі зрабілі шмат навуковых адкрыццяў у астраноміі, матэматыцы, медыцыне, географіі.* ♦ *У Старажытнай Грэцыі ўзнікла і дасягнула росквіту філасофія.* ♦ *Шмат якія дасягненні старажытных грэкаў увайшлі ў скарбніцу сусветнай культуры.*

- ? 1. У чым заключалася адрозненне грэчаскага алфавіта ад фінікійскага? Які з іх больш зручны і чаму? 2. Чаму ў Старажытнай Грэцыі было мала адукаваных людзей? 3. Чаму вучылі ў старажытнагрэчаскай школе? Падумаўце, з якой мэтай хлопчыкаў вучылі красамоўніцкаму майстэрству. 4. Запоўніце ў сшытку табліцу. Выпішыце імёны старажытнагрэчаскіх вучоных і раскрыйце іх уклад у скарбніцу сусветнай культуры.

АФАРЫЗМЫ САКРАТА

Загавары, каб я цябе ўбачыў.

Хто хоча зрушыць свет, няхай зрушыць сябе!

Хто хоча — шукае спосаб, хто не хоча — шукае прычыну.

Выберыце афарызм, які вам найбольш спадабаўся, і напішыце невялікае сачыненне-разважанне, растлумачыўшы сэнс афарызма.

§ 13. Старажытнагрэчаскае мастацтва

- ?! 1. Якія віды мастацтва атрымалі развіццё ў краінах Усходу? 2. Якую ролю адыгрывала мастацтва ў жыцці народаў старажытнасці?

Гарманічныя творы старажытнагрэчаскіх архітэктараў, жывыя і непасрэдныя статуі скульптараў, вытанчаныя роспісы мастакоў не толькі перажылі стагоддзі, але і зрабілі ўплыў на ўсю наступную культуру чалавецтва. Якія дасягненні старажытнагрэчаскай культуры праславілі сваіх аўтараў?

с. 242–243

1. Знакамітыя збудаванні грэкаў. Храм — самае здзіўляючае ў грэчаскай архітэктуры. Яго галоўнай часткай з'яўляўся цэнтральны пакой, дзе стаяла статуя бога, захоўваліся свяшчэнныя рэліквіі, дарункі вернікаў. Асвятленне трапляла сюды праз дзверы або спецыяльныя адтуліны ў сценах ці даху.

Працяглыя рытуалы ў гонар бога здзяйсняліся пад дахам, паколькі тут можна было схвацца ад пякучага сонца. Уваход у свяшчэнны пакой упрыгожваўся калонамі. Калоны нярэдка вырабляліся ў форме цыліндра або ў выглядзе чалавечага цела. Калона ў выглядзе мужчынскай постаці называлася *атлантам*, у выглядзе жаночай постаці — *карыятыдай*.